

ROLUL VALORII CUMPĂTĂRII ÎN FORMAREA PERSONALITĂȚII MORALE A ADOLESCENȚILOR

Crețu Liliana
UPSC „Ion Creangă”
(Republica Moldova)

ORCID: 0000-0003-0143-5586

Adnotare

Societatea de astăzi este caracterizată prin sintagma ”societate de hiperconsum” care promovează excesul de bunuri și servicii oferite de piață ce cauzează o serie de probleme, în deosebi în rândurile adolescenților: alcoolism, violență, sex iresponsabil. Pentru a depăși această situație dificilă pedagogii propun formarea valorilor morale la adolescenți și în speță a valorii cumpătării.

Deși Codul Educației, Curriculumul școlar promovează educarea valorilor morale în instituțiile școlare, totuși a fost sesizat caracterul insuficient, al selectării conținuturilor pe axa formării valorilor morale.

Respectiv, cercetarea noastră a avut scopul de a identifica principalele riscuri la care sunt expuși adolescenții din lipsa valorii cumpătării; stabilirea frecvenței valorilor și nonvalorilor în unele opere literare, treapta liceală; conturarea rolului valorii cumpătării în formarea personalității morale a adolescentului.

Cuvinte-cheie: valoare morală, cumpătare, personalitate morală.

Annotation

Today's society is characterized by the phrase ”hyperconsumption society” that promotes the excess of goods and services offered by the market that causes a series of problems, especially among adolescents: alcoholism, violence, irresponsible sex. In order to overcome this difficult situation, the pedagogues propose the formation of moral values in adolescents and in this case the value of temperance.

Although the Education Code, the school curriculum promotes the education of moral values in school institutions, it was noticed the insufficient character of the selection of contents on the axis of formation of moral values.

Respectively, our research is aimed to identify the main risks to which adolescents are exposed due to the lack of temperance value; establishing the frequency of values and non values in some literary works, the high school stage; outlining the role of temperance value in the formation of the moral personality of the adolescent.

Keywords: moral value, temperance, moral personality.

Introducere

Literatura de specialitate punctează că trăim într-o civilizație ”a dorinței” unde totul devine marfă iar consumul este unul emoțional, axat pe căutarea noutății și a plăcerii [3, p. 3], pe valori economice [9, p. 56] și acest fenomen este întâlnit tot mai des în rândul adolescenților. Psihologii susțin că atunci când omul este axat pe satisfacție, îi este greu să fie responsabil, să suporte greutățile vieții, să fie străduitor, îl obosește gândirea analitică. Contradicțiile moralității s-au acutizat mereu, prin amplificarea fenomenelor imorale și amorale, atât la nivelul comportamentelor umane individuale, cât și colective [10, p.18]. Psihiatrul Kozlovschi G. punctează: ”sunt îngrijorată că societatea și statul dă undă verde mass-culturii ce distruge psihicul adolescenților și astfel pun în pericol nu doar viața lor ci și viitorul nostru. Acești tineri sunt cei care vor conduce statul, vor naște și vor educa viitorii copii” [apud 17, p. 270]. Organizația Mondială a Sănătății prezintă într-un raport principalele probleme cu care se confruntă adolescenții la nivel mondial, care le pun în pericol sănătatea și viața: sexul iresponsabil, sarcina în adolescență, consumul de alcool și droguri, infecții cu virusul HIV, depresia, suicidul, iar fiecare al patrulea adolescent are probleme cu sănătatea mintală [15].

De sănătatea mintală se ocupă psihologia, care în traducere din limba greacă semnifică studiul sufletului („psyche”-suflet). Kilpatrick argumentează că pentru a prezenta o viziune superioară despre domeniul spiritual al omului trebuie să luăm în calcul și concepția creștină despre lume și viață care este ” o psihologie superioară psihologiei însăși” [apud 13, p. 258].

Înțelegem, că în ritmul accelerat al schimbărilor și problematica lumii contemporane este necesar de a pregăti generații în vederea anticipării riscului [5, p. 9] și de a forma valori morale ținând cont de faptul că ele ” reflectă anumite cerințe și exigențe ce se impun comportamentului uman în virtutea idealului moral” [4, p. 19]. Astăzi, suntem într-o perioadă când nu este suficient de a orienta acțiunea efectivă, organizată și controlată pentru formare, ci trebuie să integreze referiri la valori – componente asimilate unei călăuze a vieții într-un ritm accelerat de schimbări [8, p.130]. Din acest unghi de vedere cea dintâi sarcină a educației este întoarcerea la viața morală, deoarece, ea reprezintă dimensiune importantă a activității de formare–dezvoltare a *personalității*. Luând în calcul faptul că personalitatea umană se exprimă prin comportament, înțelegem că necesitatea dezvoltării valorilor morale și în special a valorii cumpătării la adolescenți este în concordanță cu nevoia de formare a unei *personalități morale*, capabilă să se integreze eficient în viața socială.

Rezultate și discuții

În opinia cercetătorilor comportamentul moral nu este instinctual, ci se învață. În acest context. I. A Comenius a remarcat că toate celelalte componente ale educației ”nu sunt atât de principiale în comparație cu moralitatea și bunăcuviință” [apud 19. p. 183]. Valorile morale ”reflectă anumite cerințe și exigențe generale care se impun comportamentului uman în virtutea idealului uman, au caracter general, impunându-se tuturor oamenilor, sunt permanente” [1, p.86] și reprezintă modul bun sau corect de a acționa. În acest sens, valorile morale ne permit să diferențiem între bine și rău, corect și greșit. Analizând conduita morală a omului de astăzi față de cei din trecut, constatăm, ”o creștere a capacității de stăpânire de sine, și a atenției față de suferințele semenilor” [11, p. 122], dar totodată observăm o creștere a egocentrismului, indiferenței, axarea pe necesitățile individuale.

Pentru cercetarea noastră este important să definim ce înțelegem prin conceptul persoană, care i se atribuie numai omului. În primul rând faptul că el este o ființă spirituală și are suflet. Când ne referim la partea spirituală ” înțelegem natura rațională și liberă, care se cunoaște pe sine și se determină pe sine” [12, p. 302]. Dezvoltând această idee, A. Platinga menționează:”Cum ar trebui să privim trăsăturile persoanei? Unde „Dumnezeu este cea mai importantă Persoană, exemplarul suprem” al persoanei și de aceea trebuie să luăm în calcul proprietățile pe care le avem comune cu El [apud 13, p. 258]. Dumnezeu este Binele Suprem și Izvorul tuturor valorilor morale. Din acest unghi de vedere persoana umană devine ”personalitate morală, prin orientarea ei integral și permanentă spre Bine” [12, p. 305], spre Dumnezeu, spre valorile morale. Și aceasta e posibil pentru că, omul a fost creat ”după chipul și asemănarea lui Dumnezeu” și deține în ființa sa toate valorile morale în germene pe care trebuie să le dezvolte până la desăvârșire.

Desigur, zidirea ”după chip” nu se referă la trup, ci la suflet care deși e unul, are trei puteri morale: *rațională, afectivă și volitivă*. Fiecărei puteri ale sufletului îi corespunde anumite valori morale și anumite nonvalori (vicii).

Tabelul 1. Puterea morală volitivă a sufletului, valorile și nonvalorile(viciile) care îi corespund [1, p. 474]

Puterea morală	Valorile morale	Nonvalori
Puterea volitivă	- înfrânarea din care derivă: <i>cumpătarea</i> , curăția, fecioria, nevinovăția; abținerea. Scopul creării: de a dori să fie cu Dumnezeu; de a dori valoarea Binelui.	-partea volitivă e stăpânită de lepădarea de Dumnezeu, de iubirea de sine, necumpătare (adulter, alcoolism, narcomanie).

Analizând datele din tabel am stabilit că *valoarea cumpătarea* este una din valorile morale a puterii volitive a sufletului și ne orientează să dorim să fim cu Dumnezeu, să alegem Binele, (care se cuprinde în normele morale), iar îndepărtarea de Dumnezeu totodată ne abate și de la valoare Binelui, și astfel persoana se direcționează spre nonvalori iar partea volitivă a sufletului este cuprinsă de necumpătare care se manifestă prin adulter, alcoolism, narcomanie etc.

Conform clasificării valorilor fundamentale ale umanității numite și valori etern-umane, rezultă că *valoarea cumpătarea* este una dintre cele patru valori morale cardinale (Binele — constituie chintesența valorilor morale cardinale — dreptatea, *cumpătarea*, curajul, înțelepciunea [14, p. 23]. În acest sens I. A. Comenius punctează că ” în primul rând trebuie formate tinerilor valorile morale cardinale. *Cumpătarea* trebuie să fie formată la elevi pe parcursul procesului de învățământ, obișnuindu-se să respecte măsura în mâncare și băutură; în somn și când priveghează, la joacă și la lucru” etc. (apud 19, p. 183)

În literatura de specialitate conceptul cumpătare este denumit cu termeni diferiți în dependență de activitățile în care se manifestă: temperanță, socoteală, modestie, pudoare, înfrânare. În tabelul ce urmează propunem o abordare comparată a valorii cumpătării din perspectivă filosofică și teologică.

Tabelul 2. Abordare comparată a valorii cumpătării

Abordare filosofică	Abordare teologică
Cumpătarea – capacitatea unei persoane de a fi stăpânul sentimentelor, dorințelor, pentru atingerea unui scop justificat moral și realizarea binelui [18].	-cumpătarea adună din rătăcirea prin nonvalori(vicii) energia părții volitive a sufletului și o întoarce spre Dumnezeu, spre Bine și astfel vindecă necumpătarea care se manifestă prin lăcomie și desfrâu [2, p. 374].

Din cele relatate constatăm că *valoarea cumpătării* se opune excesului sau abuzului, și ajută pe om să-și stăpânească pornirile rele orientându-l spre Bine.

Valoarea morală a cumpătării pentru a deveni ”proprietate a conștiinței și ghid în comportament trebuie să treacă mai întâi prin procesul căutării sensului vieții” [20 p. 58] și să parcurgă anumite etape: a) etapa de prezentare a valorii; b) etapa de provocare a reacției emotive; c) etapa de conștientizare a sensului valorilor morale. d) etapa reflecției morale; e) etapa conduitei morale. Interacțiunea tuturor etapelor menționate mai sus se va manifesta în conduita morală a adolescentului demonstrând cumpătare în acțiunile sale.

Analiza operelor literare, treapta liceală

Deși *Codul Educației, Curriculumul școlar* promovează educarea valorilor morale în instituțiile școlare, totuși am sesizat caracterul insuficient al selectării conținuturilor pe axa formării valorilor morale.

Ne-am propus scopul să analizăm unele opere literare studiate de adolescenți pentru a stabili frecvența valorilor și nonvalorilor în conduita personajelor principale. Rezultatele le-am inclus în tabelul 3.

Tabelul 3. Analiza valorilor și nonvalorilor, în conținutul operelor literare

Opera literară	Valori	Nonvalori
Mihail Sadoveanu, „Istorisirea Zahariei Fântânarul”	Dragoste de țară Chibzuința	Neascultarea de părinți; Conflict între generații; Orientări spre sinucidere; Orientări spre adulter
Marin Preda „Moromeții”	Dragoste față de pământ Hărnicia	Neascultarea de părinți; Conflict între generații; Mințire, Furt; Divorț;
Liviu Rebreanu ”Ion”	Dragoste față de pământ	invidie; lăcomie; mințire; violență adulter; Divorț, Sinucidere Ucidere, Conflicte, ipocrizie;
Camil Petrescu „Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război”	Căutarea dragostei sincere	Adulter; Avort; Destrămarea familiei;
Ioan Slavici „Moara cu noroc”	Munca în familie	lăcomia; Mințire; Adulter Violența în familie; Furt; Divorț, Ucidere; Sinucidere

Eroii din operele literare studiate de către adolescenți sunt dominați de nonvalori, care văd lipsa cumpătării: adulter, furt, invidie, agonisire de avuții, ucideri, lăcomie. Valori morale în aceste scrieri sunt identificate într-un număr mic și acest rezultat este încă un argument care ne explică de ce adolescenții sunt necumpătați și orientați spre nonvalori.

Concluzii. În rezultatul cercetării am constatat că valoarea cumpătării este una din cele patru valori morale cardinale. Din perspectivă teologică ea face parte din partea volitivă a sufletului și atunci când omul se îndepărtează de Dumnezeu, el se îndepărtează inseparabil și de valoarea Binelui, devenind iubitor de sine, necumpătat, orientându-se spre nonvalori.

Am stabilit că desi numeroase studii în domeniu acordă valorilor morale o importanță deosebită, realmente conținuturile școlare sunt axate insuficient pe valori morale și în speță pe formarea valorii cumpătării. Absența valorilor morale la adolescenți generează probleme de conduită morală, fapt ce influențează negativ persoana, societatea. Și viceversa: având formată valoarea cumpătării personalitatea morală a adolescentului va manifesta: temperanță, sobrietate, moderație, măsură în mâncări sau băuturi; economie, socoteală în chivernisirea bunurilor economice; modestie în îmbrăcăminte și manifestări exterioare; pudoare, castitate, abținere de la relațiile sexuale libere; Și din acest unghi de vedere cumpătarea va avea un impact major în formarea personalității morale a adolescenților generând o conduită echilibrată și modestă. În această ordine de idei recomandăm selectarea conținuturilor disciplinelor școlare din perspectiva formării valorilor morale și în special a cumpătării.

Bibliografie

1. GRIGORAȘ, I. Tratat de pedagogie, București, 2005 p.86.
2. LARCHET J. Terapeutica bolilor spirituale, trad. Marinela Bojin, București; Editura Sofia, 2006, ISBN: 973-8207-13-4 pp. 700.
3. LIPOVETSKY G., Fericirea paradoxală. Eseu asupra societății de hiperconsum Traducător: Ungurean M. Editura Polirom, 2007, ISBN: 9789734606399)
4. LUNGU V., Etica profesională. Suport de curs, Chișinău 2011, ISBN 978-9975-71-103-6
5. LUNGU, V., SILISTRARU, N. Competența de anticipare a riscului în contextul schimbărilor sociale. In: Învățământ superior: tradiții, valori, perspective Științe Exacte și ale Naturii și Didactica Științelor Exacte și ale Naturii. Vol. 2, 29-30 septembrie 2020, Chișinău. Republica Moldova: UST, 2021, pp. 221-228.
6. LUNGU, V. Aspecte psihopedagogice ale dezvoltării comportamentului moral în funcție de vârstă. In: Acta et commentationes (Științe ale Educației), 2020, nr. 4(22), pp. 195-203. ISSN 1857-0623. DOI: 10.36120/2587-3636.v22i4.195-203
7. SILISTRAU, N. Etnopedagogie și educație. Monografie. Chișinău. 2021
8. SILISTRARU, N., LUNGU, V. Dimensiuni valorice ale conținuturilor educaționale de perspectivă. In: Învățământ superior: tradiții, valori, perspective: Pedagogia Școlii Superioare și Psihopedagogice, 28-29 septembrie 2018, Chișinău. UST, 2018, Vol. 3, pp. 130-140. ISBN 978-9975-76-250-2
9. LUNGU, V. Familia între valorile moral-spirituale și valorile economice. In: Studia Universitatis Moldaviae (Seria Științe ale Educației), 2014, nr. 5(75), pp. 56-60. ISSN 1857-2103.
10. LUNGU, V. Moralitatea – dimensiune a personalității. In: Studia Universitatis Moldaviae (Seria Științe ale Educației), 2014, nr. 9(79), pp. 18-24. ISSN 1857-2103.
11. LUNGU, V. Rolul valorilor morale în secolul XXI. In: Prerogativele învățământului preuniversitar și universitar în contextul societății bazate pe cunoaștere, 7-8 noiembrie 2014, Chișinău. UST, 2014, Volumul I, pp. 120-126. ISBN 978-9975-76-133-8.
12. MLADIN, N., Studii de Teologie Morală, Sibiu 1969.
13. NOEBEL, D. A. Înțelegerea vremurilor, trad.: Alexandru Nădăban. - Oradea, 2013. ISBN 978-973-1990-34-7
14. FODOREAN, D. Etică juridică. Note de curs. Facultatea de drept. Universitatea "Titu Maiorescu" București. 2012, [citată 27.04.2023]. Disponibil: <https://ru.scribd.com/doc/61053021/Etica-Juridica-27.04.2023>
15. Zece probleme ce pun în pericol sănătatea adolescenților <https://www.romedic.ro/cele-mai-mari-10-probleme-care-pun-in-pericol-sanatatea-adolescentilor-organizatia-mondiala-a-sanatatii-0P35024>
16. АНДРЕЕВ, В. И., «Педагогическая этика» Казань 2012 ISBN 5-9362-016-7
17. ШИШОВА Т. «Не стучите молотком по пианино. Беседы с детским психиатром Козловской Г.В., Рязань 2016, ISBN-978-5-9057973-8
18. ИВИН, А. Философия: Энциклопедический словарь [citată 28.04.2023]. Disponibil: <http://philosophy.niv.ru/doc/dictionary/encyclopedic/index.htm>
19. КАГЕРМАЗОВА, Л. Возрастная психология. [citată 26.04.2023] Disponibil: https://www.phantastike.com/age_psychology/devel_psy_k/html/https
20. ЧУРЕКОВА, Т. ФОРМИРОВАНИЕ НРАВСТВЕННЫХ ЦЕННОСТЕЙ [citată 10.04.2023]. Disponibil: <https://cyberleninka.ru/article/n/formirovanie-nravstvennyh-tsennostey-v-aspekte-fenomenologicheskoy-pedagogiki>